

Vergaderjaar 1986–1987

19 099

Verruiming van de mogelijkheid van behandeling van burgerlijke zaken door enkelvoudige kamers

Nr. 9

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 19 juni 1987

Algemeen

De positieve houding van de leden van de fractie van het C.D.A. ten opzichte van het wetsvoorstel stel ik op prijs. Deze leden gingen nader in op de reeds in het voorlopig verslag en de memorie van antwoord behandelde partij-invloed op de enkelvoudige dan wel meervoudige behandeling in hoger beroep. Naar hun mening zou het nodig zijn dat in hoger beroep kan worden vastgesteld dat in eerste aanleg een verzoek tot meervoudige behandeling is gedaan en dat de rechter in eerste aanleg summier motiveert waarom hij op dat verzoek niet is ingegaan. De appelrechter zou bij zijn beslissing over enkelvoudige of meervoudige afdoening bedoeld verzoek en de gemotiveerde afwijzing kunnen meenemen in zijn afweging, aldus de leden van de C.D.A.-fractie.

Uit de door partijen geproduceerde processtukken zal kunnen blijken of een der procespartijen in eerste aanleg om meervoudige behandeling heeft verzocht. Partijen hebben het derhalve zelf in de hand of en in hoeverre de appelrechter kennis kan nemen van hun verzoek en hun beweegredenen daartoe. In de memorie van antwoord (blz. 2, derde alinea) merkte ik op dat het besluit van de – enkelvoudige – rechter in eerste aanleg om niet naar de meervoudige kamer te verwijzen, geen formele beslissing vergt. Motivering van zo'n beslissing komt derhalve niet aan de orde. Een andere opzet zou, zoals ik reeds eerder opmerkte, haaks staan op de voornaamste doelstelling van dit wetsvoorstel, te weten het leveren van een bijdrage aan de werklastmindering van het rechterlijk apparaat. In ieder geval kan een partijverzoek in eerste aanleg tot meervoudige behandeling een rol spelen bij de beslissing in appel om de zaak al dan niet naar een enkelvoudige kamer te verwijzen. De appelrechter ziet immers het hele dossier en kan dus, zoals deze leden terecht opmerkten, aan een dergelijk verzoek aandacht besteden en consequenties verbinden.

De leden van de C.D.A.-fractie bleven bij hun reeds eerder geuite bezwaren tegen het door mij voorgestelde en in memorie van antwoord (blzz. 2 en 3) nader toegelichte open verwijzingscriterium en bepleitten een uitzondering hierop voor zaken waarin geen hoger beroep mogelijk is. Zij zijn er voorstander van dat de rechter ook in deze gevallen gedwongen wordt tot expliciete afweging of behandeling door de enkelvoudige kamer

op haar plaats is. Het zij mij vergund op te merken dat ik hier een zekere tegenstrijdigheid zie. Ook ik ben er een voorstander van dat de rechter in alle gevallen, dus eveneens in de gevallen waarin slechts één instantie over de zaak oordeelt, kan afwegen of enkelvoudige behandeling op haar plaats is. Men moet dan echter juist niet bepalen dat in evenbedoelde gevallen verwijzing verplicht is. Dan kan de rechter immers niet meer afwegen. Een gekwalificeerd verwijzingscriterium speciaal voor deze gevallen, inhoudende bijvoorbeeld dat verwijzing plaatsvindt tenzij de zaak kennelijk van eenvoudige aard is, lijkt mij evenmin een duidelijke verbetering. Men draait dan immers de hoofdregel voor deze gevallen weer om, waardoor het stelsel ondoorzichtiger wordt. Alles afwegend kom ik tot de conclusie dat het open verwijzingscriterium ook hier nog het beste is. Ik meen ook hier op het inzicht der rechters te mogen vertrouwen.

De leden van de fractie van het C.D.A. verheugden zich over mijn opmerking dat de vrijheid van rechtbanken en hoven tot al dan niet enkelvoudige afdoening niet langs financiële weg zal worden beperkt in die zin dat bij de vaststelling van de personele bezetting van deze colleges bij voorbaat wordt uitgegaan van een bepaald quotum van enkelvoudige behandeling. Zij vroegen zich af hoe dit en het feit dat de besparing pas in de loop der jaren zal moeten blijken zich verhoudt tot de verwachte afname van de personeelsbehoefte met maximaal 5 à 6 raadsheren.

De in de memorie van toelichting uitgesproken verwachting dat enkelvoudige afdoening zal leiden tot een afname van de personeelsbehoefte met 5 à 6 raadsheren is, zoals ook is vermeld, gebaseerd op een maximaal gebruik van de geboden mogelijkheid tot enkelvoudige afdoening. Naarmate de hoven deze mogelijkheid minder benutten zal de besparing aan raadsheerjaren minder zijn. Bij de vaststelling van de personele bezetting van de hoven zal worden uitgegaan van de feitelijke werklast, dus ook van de feitelijke wijze van behandeling en niet van de mogelijke (lagere) werklast bij maximaal gebruik van de mogelijkheid een aantal zaken enkelvoudig af te doen.

Deze leden wensten voorts enige cijfermatige specificaties ten aanzien van verloop en afdoening in eerste aanleg van de familierechtzaken, die in 1984 bij de hoven zijn aangebracht. Zij vroegen zich af of de prognose over de afname van de personeelsbehoefte het maximaal 5 à 6 raadsheren geen oordeel impliceert over de al dan niet eenvoudige aard van de desbetreffende zaken.

Het is niet precies bekend hoeveel van de ongeveer 730 contentieuze en ongeveer 2700 volontaire in 1984 bij de gerechtshoven aangebrachte familierechtzaken in eerste aanleg door de enkelvoudige kamer zijn afgedaan. Het gaat echter in ieder geval om een ruime meerderheid van de zaken, die, na de omkering van de hoofdregel in de contentieuze procedure en in de verzoekschriftprocedure, mogelijk nog zal toenemen. Bij de (voorzichtige) schatting van de vermindering van de personeelsbehoefte is er van uitgegaan dat het merendeel van de familie zaken juridisch van eenvoudige aard is.

De leden van de S.G.P.-fractie verwoordden in het eindverslag hun standpunt dat zij met een wettelijk gesanctioneerde uitbreiding van het principe van unusrechtspraak in eerste aanleg geen grote moeite hadden, doch wel met de, zij het beperkte, voorstellen tot introductie van de unusrechtspraak in appel. Zij vewezen in dit verband naar het door hen betoogde tijdens de plenaire behandeling van wetsvoorstel 19 033 in de Tweede Kamer en brachten een aantal algemene bezwaren te berde die ook door de Hoge Raad der Nederlanden naar voren zijn gebracht. Daarnaast stelden zij een vraag, samenhangend met de personele opbouw van de rechterlijke macht, over het psychologisch bezwaar van een appelvonnis van een unus iudex ten aanzien van de unus in eerste aanleg.

De gereleveerde bezwaren zijn reeds enige malen aan de orde geweest, zowel bij de behandeling van wetsvoorstel 19033 als bij de behandeling van het onderhavige wetsvoorstel. Ter aanvulling op mijn eerdere betoog, waarnaar ik hier allereerst zou willen verwijzen, zou ik nog het volgende willen opmerken. Ik ben mij ervan bewust dat collegiaal overleg inderdaad een werkbesparend effect kan hebben door uitwisseling van kennis en ervaring. Meervoudige rechtspraak blijft in appel ook de hoofdregel. Daarnaast wordt thans ruimte geschapen voor de, ervaren, alleensprekende appelrechter. Mij dunkt dat dit een doelmatiger werkwijze van het rechterlijk apparaat alleen maar kan bevorderen. Het oordeel van deze unus iudex zal inderdaad worden gesteld in de plaats van dat van de alleensprekende rechter in eerste aanleg. Dit is naar mijn mening niet bezwaarlijk. Het komt mij voor dat de organisatie van een rechterlijk college zodanig kan worden opgezet dat als unus iudex die leden zullen fungeren aan wie dit het beste kan worden toevertrouwd.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes